

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

dr. Maja Klun

OSNOVE EKONOMIJE
Gradivo za vaje

LJUBLJANA, 2004

Pozdravljeni!

Pred vami je gradivo, ki je namenjeno delu pri vajah in je razdeljeno na posamezna poglavja. Vrstni red poglavij se ujema z vrstnim redom v učbeniku, ki je obvezna študijska literatura pri predmetu Temelji ekonomije.

V sklopu vsakega poglavja so tri skupine vprašanj, in sicer vprašanja za ponavljanje, vprašanja za utrjevanje znanja in vprašanja za delo v skupini. Prvi sklop vprašanj je namenjen predvsem ponovitvi znanja, ki naj bi ga pridobili s spremljanjem predavanj in študiranjem literature. Drugi sklop vprašanj zahteva aplikativno uporabo znanja, saj je treba snov tudi razumeti. Vprašanja za delo v skupini bomo reševali v manjših skupinah pri vajah.

Gradivo vam bo v pomoč tudi pri ponavljanju snovi, ko se boste pripravljali na kolokvij ali izpit, saj zajema pregled celotne snovi, ki jo potrebujete za uspešno opravljeno obveznost pri tem predmetu.

Veliko uspeha in volje pri študiju.

KAZALO

1. EKONOMSKA ZNANOST.....	1
2. EKONOMSKI PROBLEM DRUŽBE.....	3
3. EKONOMSKI PROBLEM POSAMEZNIKA.....	7
4. POJEM TRGA IN TRŽNE STRUKTURE TER POJEM POVPRAŠEVANJA.....	10
5. POJEM PONUDBE.....	13
6. TRŽNO RAVNOVESJE.....	16
7. STROŠKI.....	18
8. MONOPOL IN OLIGOPOL.....	21
9. TRŽNE STRUKTURE V PRAKSI.....	24
10. TRŽNA DRUŽBA IN PODJETNIŠTVO TER MAKROEKONOMIJA.....	25
11. BRUTO DOMAČI PROIZVOD IN NEZaposlenost.....	26
12. INFACIJA IN ZUNANJE TRGOVINSKA POLITIKA.....	29
13. PLAČILNA BILANCA IN TEČAJNA POLITIKA.....	32
14. DENARNA IN FISKALNA POLITIKA.....	34

1. EKONOMSKA ZNANOST

Kratki odgovori

1. Kako bi opredelili ekonomsko znanost?
2. Kakšna veda je ekonomija? Kratko opredeli!
3. Katere metode se uporabljajo v znanosti in katere so bolj uporabne v ekonomiji?
4. Kateri sta raziskovalni strategiji pri metodi abstrakcije?
5. Kratko opredelite mikroekonomijo, poslovno- organizacijske znanosti in makroekonomijo!

Delo v skupini

1. Odgovorite na vprašanja v knjigi str. 14! (Zakaj govorimo o relativni redkosti dobrin? Kateri je za vas najbolj redek vir? Navedite, kateri so po vašem mnenju najredkejši viri slovenskega gospodarstva?)
2. Dopolnite spodnje trditve:
 - a. Poglavitni problem, da je ekonomija kot veda potrebna, je _____ dobrin. To pomeni, da je potreb_____ kot pa dobrin.
 - b. Kadar neko dejstvo v ekonomiji razlagamo in ga dokumentiramo ter ponazarjamo, govorimo o _____. Kadar v trditvah uporabljamо nasvete oziroma dajemo mnenja, kako naj bi stvari potekale, potem govorimo o _____.
 - c. Veja ekonomije, ki preučuje izbiro posameznikov in podjetij se imenuje _____, medtem ko se veja, ki preučuje gospodarstvo kot celoto, imenuje _____.
3. Obkrožite pravilne trditve:
 - a. Dejstvo, da potrebe ne moremo v polnosti zadovoljiti z danimi resursi, imenujemo problem:
 1. oportunitetnih stroškov.
 2. redkosti.
 3. normativne ekonomije.
 4. za koga producirati.

4. V knjigi na str. 15 obkrožite trditve, ki imajo normativni značaj.

2. EKONOMSKI PROBLEM DRUŽBE

Kratki odgovori

1. Kaj predstavlja ekonomski problem družbe?
2. Kaj so dobrine?
3. Kaj je proizvodnja?
4. Opredelite načelo gospodarjenja!
5. Opredelite zakon sorazmerne delitve družbenega sklada dela in mehanizme s katerimi se uresničuje!
6. Ker so produkcijski faktorji relativno redki, mora družba odgovarjati na tri temeljna vprašanja, katera?
7. Kako grafično prikazujemo ekonomski problem družbe?
8. Kaj nam pove točka na transformacijski krivulji?
9. Katere so lastnosti transformacijske krivulje?
10. Zakaj je krivulja alternativnih možnosti proizvodnje padajoča?
11. Zakaj je transformacijska krivulja konkavna gledano iz izhodišča?
12. Kaj je alternativni strošek?
13. Kako se razlikujeta transformacijski krivulji razvite in revne države?
14. Kdaj se družba nahaja nad in kdaj pod transformacijsko krivuljo?
15. Kateri so možni vzroki za premik transformacijske krivulje v desno?

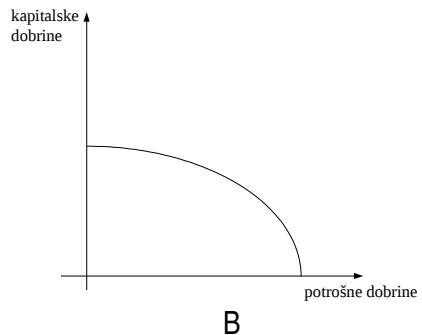
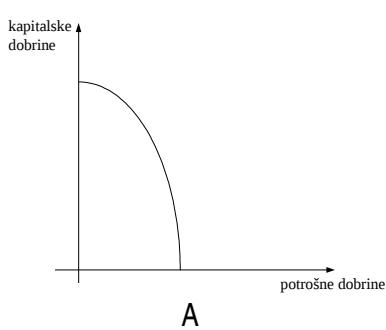
Diskusija Praktični primeri

1. Kakšna je razlika med absolutno in relativno redkostjo dobrin?
2. Ali transformacijska krivulja prikazuje optimalno izbiro proizvodnje dveh dobrin za neko gospodarstvo? Od česa je izbira odvisna?
3. V kakšnem primeru bi bili pri preučevanju ekonomskega problema družbe alternativni stroški enaki?
4. Naštejte možne razloge, ki jih ima država, da izbere proizvodni kombinacijo, ki se nahaja pod transformacijsko krivuljo!

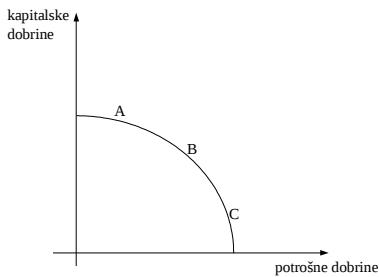
5. Predpostavimo, da država X uporablja vse razpoložljive produkcijske faktorje na najboljši možni način pri proizvodnji blaga A in B. Alternativne možnosti proizvodnje so naslednje:

A	0	1	2	3	4	5
B	15	14	12	10	6	0

- a) Narišite transformacijsko krivuljo!
 - b) Izračunajte alternativne stroške povečanja proizvodnje blaga A za vsako enoto!
 - c) Zakaj je za povečanje proizvodnje dobrine A iz 4 na 5 enot potrebno žrtvovati toliko dobrine B?
 - d) Kako bi se spremenila krivulja alternativnih možnosti proizvodnje, če bi se izboljšala produktivnost dela pri proizvodnji dobrine A?
 - e) Ali je možna proizvodna kombinacija, pri kateri bi proizvajali dve enoti dobrine A in 11 enot dobrine B? Kako bi tako izbiro komentirali?
6. Katera od prikazanih transformacijskih krivulj prikazuje alternativne možnosti proizvodnje za manj razvito in katera za razvito družbo?

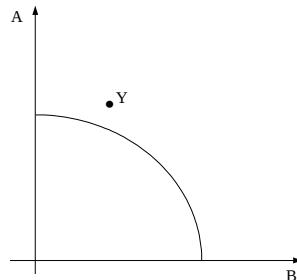

7. Katero od proizvodnih izbir A, B ali C na transformacijski krivulji bi priporočili državi X, če bi ta želela izvajati hitro razvojno politiko?

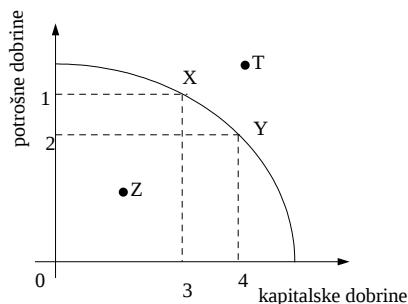
8. Ali je to točko sposobna izbrati vsaka država? Ali je ta izbira za vse države teoretično možna?

9. Analizirajte spodnjo krivuljo:

- Ali je država sposobna proizvajati takšno količino dobrin A in B kot jo prikazuje točka Y na sliki?
- V kakšnem primeru bi bilo to možno?
- Nariši vse možne premike podane transformacijske krivulje, ki bi takšno proizvodnjo omogočili in vsak premik tudi opredelite!

Delo v skupini

1. Ali so naslednje trditve pravilne ali napačne?

- Če se družba nahaja v točki Y, potem proizvaja z vsemi razpoložljivimi sredstvi.
- Točka Z ni možna pri danem obsegu produkcijskih sredstev.
- S povečanjem števila produkcijskih faktorjev in produktivnostjo, bo v prihodnosti možno proizvajati kombinacijo, ki jo prikazuje točka T.
- Alternativni strošek povečanja proizvodnje kapitalskih dobrin iz 3 na 4 enote, je enak izgubi 1 enote potrošnih dobrin.

2. Naštejte:
- Produkcijske faktorje glede na posamezno razdelitev.
 - Pomanjkljivosti planskega in pomanjkljivosti tržnega mehanizma.
3. Dopolnite naslednje trditve:
- Kadar so potrebe po neki dobrini večje od količine te dobrine, potem je to _____ dobrina ali _____ dobrina in ima zato določeno _____.
 - Razporejanje omejenih sredstev tako, da zadovoljimo čim več svojih potreb imenujemo _____.
 - Vse možne kombinacije dveh proizvodnih dejavnikov, s katerimi proizvedemo enak obseg proizvoda prikazuje _____. Če uporabljamo več dela glede na ostale proizvodne dejavnike, potem je ta proizvodnja _____.
 - Pri Matiji doma imajo vrt na katerem pridelujejo zelenjavo za svoje gospodinjstvo. Ta proizvodnja je _____. Helenini starši del svojih pridelkov z vrta odnesejo tudi na tržnico, kjer jo prodajajo na stojnici. Gre za _____ proizvodnjo.
 - Lastnost blaga, da zadovolji neko potrebo je _____ vrednost blaga. Druga vrednost, ki jo ima blago pa je _____ vrednost.

3. EKONOMSKI PROBLEM POSAMEZNIKA

Kratki odgovori

1. Kaj je potreba in kako potrebe delimo?
2. Naštej subjektivne in objektivne dejavnike, ki določajo potrošnikovo izbiro!
3. Katera dobrina je za potrošnika relativno najbolj redka?
4. Grafično prikažite ekonomski problem posameznika!
5. Naštejte lastnosti premice cene!
6. Kaj nam pove točka na premici cene?
7. Zakaj so alternativni stroški nakupa druge dobrine enaki?
8. Zakaj je krivulja alternativnih možnosti potrošnje padajoča?
9. Opredeli mejno in skupno koristnost!
10. Kako grafično prikazujemo kriterij koristnosti pri prikazovanju ekonomskega problema posameznika?
11. Katere kriterije moramo upoštevati, da določimo optimum potrošnika?
12. Narišite in opredelite optimum potrošnika!

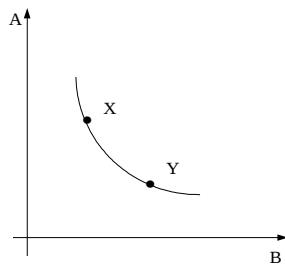
Diskusija Praktični primeri

1. Lestvica mejne koristnosti pri porabi izdelka B je prikazana v tabeli:

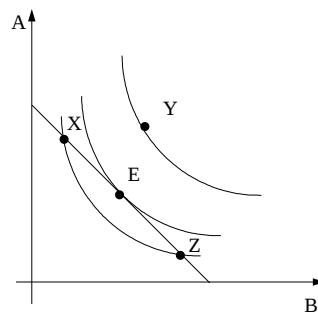
količina dobrine B	0	1	2	3	4	5	6	7
mejna koristnost	10	15	10	6	2	1	-1	

- a. Narišite krivulji mejne in skupne koristnosti!
 - b. Kolikšna je skupna koristnost porabe 5 enot dobrine B pri opazovanem posamezniku?
-
2. Zakaj višje ležeča indiferenčna krivulja pomeni večjo skupno korist?

3. Katera izbira na narisani indiferenčni krivulji pomeni večjo skupno korist za posameznika?

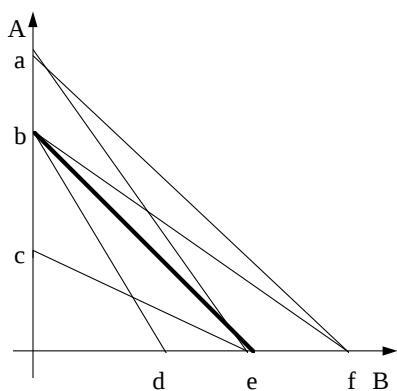
4. V kateri točki na sliki je prikazan optimum potrošnika?

- a) Katera izbira X ali Z je za potrošnika bolj ugodna? V čem se izbiri razlikujeta?
- b) Kako bi komentirali izbiro X?
- c) Katero točko bi izbral posameznik, če bi želel zadovoljiti le kriterij koristnosti?
- d) V čem se razlikujeta izbiri Z in E?

**Delo v
Skupini**

1. Predvidite, da prvotno premico cene posameznika, prikazuje premica **b** na sliki. Katere premice cene prikazujejo posamezno spremembo:
 - a. Padec cene dobrine B.
 - b. Padec cene dobrine A.
 - c. Povečanje cene dobrine A.
 - d. Povečanje dohodka posameznika.

2. Narišite premico cene posameznika X, če veste, da dobrina A stane 15.000 SIT, dobrina B 20.000 SIT, posameznikov dohodek pa 60.000 SIT!
 - a) Naredite tabelo možnih nakupov obeh dobrin posameznika pri danem dohodku in izračunajte alternativne stroške povečevanja nakupa dobrine A za eno enoto!
 - b) Ali je možen nakup dveh enot dobrine A in ene enote dobrine B? Kaj se zgodi v takem primeru?
 - c) Ali posameznik lahko z danim dohodkom kupi 5 enot dobrine A? Kakšne spremembe bi mu to omogočale?
 - d) V kakšnem primeru bi alternativni stroški naraščali in kakšna bi bila krivulja alternativnih možnosti potrošnje v takšnem primeru?

4. POJEM TRGA IN TRŽNE STRUKTURE TER POJEM POVpraševanja

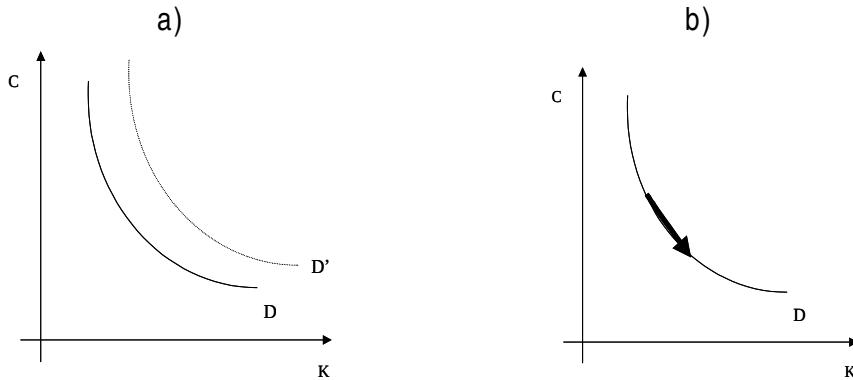
Kratki odgovori

1. Kaj je trg?
2. Opredelite pojmom konkurenco?
3. Naštejte in kratko opredelite dejavnike, ki določajo tržno strukturo!
4. Opredelite popolno konkurenco!
5. Kaj razumemo s pojmom povpraševanja?
6. Kaj pravi zakon povpraševanja? Katere dobrine so izjeme?
7. Kateri so dejavniki, ki vplivajo na povpraševanje in kako?
8. Grafično prikažite krivuljo povpraševanja!
9. Kaj pomeni izraz ceteris paribus?
10. Narišite in razložite 'učinek substitucije'!
11. Narišite in razložite 'učinek realnega dohodka'!
12. Kaj nam pove cenovna elastičnost povpraševanja in kako jo izračunamo?
13. Narišite krivulje povpraševanja, ko velja, da je vrednost cenovne elastičnosti povpraševanja večja, manjša in enaka 1.
14. Kaj nam pove križna elastičnost povpraševanja?
15. Opredelite dohodkovno elastičnost povpraševanja!

Diskusija Praktični primeri

1. Rešite nalogo v knjigi str. 44!
 - a. Izračunajte še intervalno cenovno elastičnost tržnega povpraševanja, pri spremembi cene iz 3 SIT na 4 SIT.
 - b. Narišite ustrezeno krivuljo povpraševanja.
2. Znana je križna elastičnost povpraševanja med blagom X in Y, in sicer je enaka 1,2. Povejte kaj vam dani rezultat pove! Narišite tudi graf!
3. Izračunajte dohodkovno elastičnost povpraševanja, če veste, da se je dohodek posamezniku povečal iz 80.000 na 100.000 SIT, povpraševanje po dobrini A pa se je povečalo iz 50 na 150 enot!
Za kakšno dobrino gre?

4. Kakšna je razlika med spremembo povpraševanja in spremembo obsega povpraševanja? Narišite en primer za vsako od sprememb!
5. Kakšna mora biti cenovna elastičnost povpraševanja, da se dohodek proizvajalcev zmanjša ali poveča ali ne spremeni, če se cena blaga poveča?
6. Pri katerih vrstah dobrin razprodaja poveča dohodek proizvajalcev? Odgovor grafično prikažite!
7. Narišite spremembi na trgu masla in margarine, če se poveča cena masla c.p.!
8. Ali je elastičnost povpraševanja na krivulji povpraševanja, ki je enaka premici vedno enaka?
9. Opredelite možne vzroke, ki so povzročile spremembi povpraševanja kot prikazujeta spodnja grafa:

10. Narišite spremembo, ki jo na trgu kruha povzroči povečanje cen kruha c.p.!
11. Narišite spremembo na trgu luksuznih jaht, ki jo povzroči podražitev privezov v marinah c.p.!

Delo v skupini

1. Izračunajte cenovno elastičnost povpraševanja, če se je cena neke dobrine povečala za 50 SIT, c.p. Prvotna cena je bila 100 SIT. Obseg povpraševanja se je zato zmanjšal za 200 enot. Prvotna poraba je bila 300 enot. Za kakšno povpraševanje gre? Kaj se zgodi z dohodkom proizvajalca v tem primeru?

2. Izpolnite naslednjo tabelo, tako, da pri vsaki spremembi navedete kako sta se spremenila povpraševanje in obseg povpraševanja določene dobrine c.p. (\uparrow (povečanje), \downarrow (zmanjšanje), o (nespremenjeno)) ter kako se sprememba odraža na krivulji povpraševanja:

sprememba	povp.	obseg povp.	grafična sprememba
Povečala se je cena komplementarne dobrine			
Zmanjšala se je potreba po dobrini			
Znižala se je cena dobrine			
Povečala se je cena substituta			
Povečala se je cena dobrine			

3. Letalska družba ima dnevno polet iz Ljubljane v Frankfurt. V letalu je prostora za 100 ljudi, vendar je v povprečju prodanih 50 vozovnic za en polet, in sicer po ceni 70 USD. Od teh petdeset potnikov je dvajset poslovnežev in trideset turistov. Izračunali so, da je cenovna elastičnost povpraševanja poslovnežev 0,25, turistov pa 3. Kaj bi se zgodilo, če bi letalska družba razdelila sedeže v dva razreda in bi za prvi razred, ki bi ga uporabljali poslovneži, vozovnice podražila za 20%, za turistični razred pa pocenila za 20%?

5. POJEM PONUDBE

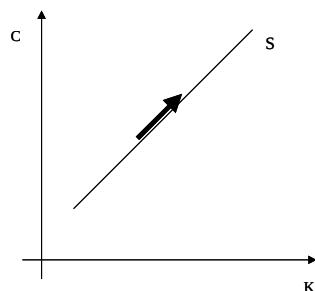
Kratki odgovori

1. Kaj razumemo s ponudbo?
2. Kateri so dejavniki ponudbe?
3. Kako posamezni dejavnik vpliva na spremembo ponudbe?
4. Kakšna je razlika med spremembo ponudbe in spremembo obsega ponudbe? Spremembu tudi grafično prikažite!
5. Kako je opredeljena cenovna elastičnost ponudbe in kaj nam pove?
6. Kateri dejavniki vplivajo na elastičnost ponudbe?
7. Ali je cenovna elastičnost ponudbe odvisna od vrste blaga?

Diskusija

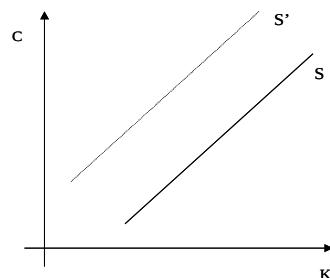
Praktični primeri

1. Podjetje X je povečalo cene svojega izdelka za 500SIT. Prvotna cena izdelka je bila 2200 SIT. Prodaja se je zaradi spremembe povečala za 50 enot iz prejšnjih 200 enot prodanih izdelkov. Izračunajte cenovno elastičnost ponudbe tega izdelka?
2. Opredelite razliko med individualno ponudbo in ponudbo na trgu?
3. Ali bi se povečala ponujena količina dobrin izdelkov na dolgi rok, če bi se cena izdelka povečala, vsa podjetja pa bi že proizvajala s polno izkoriščenimi zmogljivostmi? Zakaj?
4. Kakšna bo kratkoročna cenovna elastičnost ponudbe solate na tržnici? Narišite tudi graf!
5. Opredelite vzroke za spremembi, ki sta narisani v spodnjih grafikonih:

a)

b)

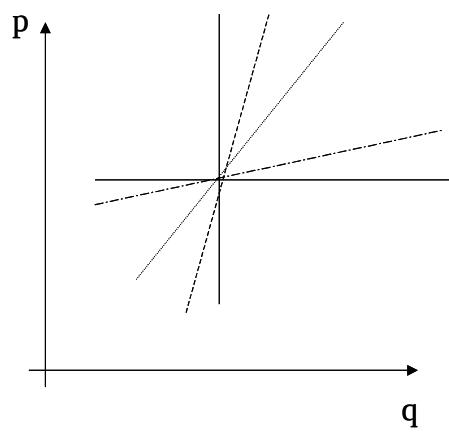

Delo v skupini

- Izpolnite naslednjo tabelo, tako, da pri vsaki spremembi navedete kako sta se spremenili ponudba in obseg ponudbe določene dobrine c.p. (\uparrow (povečanje), \downarrow (zmanjšanje), o (nespremenjeno)) ter kako se sprememba odraža na krivulji ponudbe:

sprememba	pon.	obseg pon.	grafična sprememba
povečali so se stroški surovin potrebnih za izdelavo te dobrine			
povečala se je cena določene dobrine			
izboljšala se je tehnologija pri proizvodnji določene dobrine			
zmanjšalo se je število proizvajalcev te dobrine			
povečale so se potrebe proizvajalcev po likvidnih sredstvih			

- Označite vrednosti za cenovno elastičnost ponudbe pri posamezni krivulji ponudbe:

6. TRŽNO RAVNOVESJE

Kratki odgovori

1. Kako je opredeljeno tržno ravovesje?
2. Opredelite tržno ceno in ravnotežno ceno!
3. Kdaj pride na trgu do neravovesja?
4. Opredelite in narišite presežno ponudbo!
5. Opredelite in narišite presežno povpraševanje!
6. Kaj se zgodi, če država administrativno določi ceno blaga, ki je nižja od ravnotežne? Kaj pa če je določena cena višja od ravnotežne?
7. Ali je tržno ravovesje dolgoročno stabilno stanje?
8. Ali elastičnost ponudbe in povpraševanja vpliva na velikost spremembe tržnega ravnotežja, ko se spremenjata ponudba in povpraševanje?

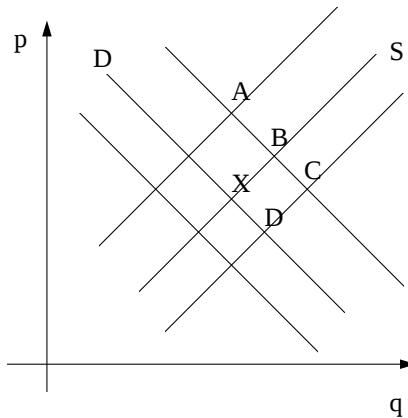
Diskusija Praktični primeri

1. Z uporabo krivulj ponudbe in povpraševanja analizirajte in narišite naslednje spremembe tržnega ravnotežja:
 - a. Povečal se je dohodek prebivalcev.
 - b. Povečali so se stroški produkcijskih faktorjev.
 - c. Izboljšanje tehnologije.
 - d. Povečanje davka na dohodek povpraševalcev.
 - e. Zmanjšanje cene komplementarne dobrine.
2. Narišite spremembo tržnega ravnotežja na trgu mleka v dolgem obdobju, ko se povečajo stroški njegove proizvodnje!
3. Analizirajte spremembo na trgu luksuznih avtomobilov v kratkem obdobju, ko se povečajo carinske dajatve za njihov uvoz! Primerjajte spremembo s prejšnjo nalogo in navedite glavne razlike!
4. Narišite spremembo na trgu neeksistenčne dobrine, ki jo v kratkem obdobju povzroči uvedba davka na reprodukcijski material!

5. V gospodarstvu se je povečala kupna moč prebivalca, ki je posledica povečanja dohodkov prebivalcev. Narišite spremembo, ki jo v dolgem obdobju povzroči ta sprememba na trgu eksistenčne dobrine! Kako se spremenita ravnotežna količina in cena?

Delo v skupini

1. Na sliki je narisano trenutno tržno ravnotežje na trgu video kaset. Katera od točk A, B,C ali D prikazuje novo ravnotežje, ko zaradi nove tehnologije pride do znižanja stroškov proizvodnje video kaset in se istočasno pocenijo tudi videorekorderji?

2. Podjetje A proizvaja dobrino X, ki je komplementarna dobrini Y, ki jo proizvaja podjetje B.
- Narišite spremembi na trgu obeh dobrin, ki jo povzroči povečanje cene dobrine X .
 - Označite kako se bo spremenila posamezna kategorija:

Dobrina X	a	c
Obseg povpraševanja		
Obseg ponudbe		
Povpraševanje		
Ponudba		
Ravnotežna cena		
Ravnotežna količina		

Dobrina Y	a	c
Obseg ponudbe		
Obseg povpraševanja		
Povpraševanje		
Ponudba		
Ravnotežna cena		
Ravnotežna količina		

- c. Narišite še spremembo, ki jo povzroči uvedba davka na proizvodnjo dobrine Y ter za zgoraj navedene kategorije označite spremembe.

7. STROŠKI

Kratki odgovori

1. Opredelite posamezna obdobja!
2. Kaj so variabilni produkcijski faktorji, povejte tudi primer?
3. Opredelite fiksne produkcijske faktorje! Primer!
4. Kako je opredeljen dobiček podjetja?
5. Kaj v sodobnih korporacijah nadomešča profitni motiv?
6. Kaj je tržna vrednost podjetja?
7. Opredelite FC, VC, TC, MC, AFC, AVC, AC? Narišite tudi grafe teh stroškov!
8. Kako dobimo krivuljo dolgoročnih povprečnih stroškov?
9. Zakaj lahko pride do prihrankov obsega?
10. Ali so možne tudi izgube obsega?
11. Kako se razlikujeta krivulji TC in LTC? Kaj pa krivulji MC in LMC?

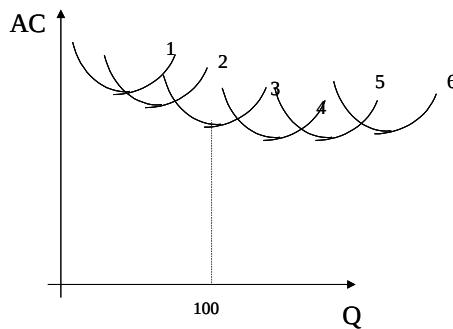
Diskusija Praktični primeri

1. Dopolnite tabelo:

Q	P	TC	TR	FC	VC	MC	AFC	AVC	AC
0	100	50							
1	120	100							
2	140	110							
3	160	125							
4	180	150							
5	200	180							

- a. Izračunajte še dobiček proizvajalca pri ceni 140 SIT!
2. Obkroži pravilne trditve:
 1. Krivulja MC seka:
 - a. AC, AVC in AFC krivulje v njihovih minimumih.
 - b. AC in AFC krivulji v njunih minimumih.

- c. AVC in AFC krivulji v njunih minimumih.
 - d. AC in AVC krivulji v njunih minimumih.
 - e. TC in VC krivulji v njunih minimumih.
2. Če AC padajo, potem MC
- a. Rastejo.
 - b. Padajo.
 - c. So enaki AC.
 - d. So nad AC.
 - e. So pod AC.
3. Graf prikazuje kratkoročne AC različno velikih podjetij.
- a. Nariši dolgoročno krivuljo povprečnih stroškov (LAC).
 - b. Katera AC najbolje prikazuje želeno velikost podjetja, če želijo proizvajati 100 enot na dan?

Delo v skupini

4. Dopolni trditve:
- b. Obdobje, v katerem so nekateri produkcijski faktorji fiksni in nekateri variabilni, imenujemo _____ obdobje.
Obdobje v katerem so vsi faktorji variabilni pa _____ obdobje.
 - c. $TC = FC + \dots$
 - d. Mejni stroški kažejo za koliko se povečajo stroški, če se _____ poveča za eno enoto.
 - e. Če krivulja povprečnih variabilnih stroškov (AVC) pada, potem se krivulja mejnih stroškov (MC) nahaja _____ njo.
5. Ali so spodnje trditve pravilne ali napačne?
- f. Kratko obdobje je tisto, ki ima vsaj en fiksni in en variabilni produkcijski faktor.

- g. Krivulje povprečnih stroškov, povprečnih variabilnih stroškov in povprečnih fiksnih stroškov imajo obliko črke U.
- h. Če so povprečni stroški večji od mejnih stroškov, potem povprečni stroški naraščajo.
- i. Krivulji dolgoročnih stroškov in dolgoročnih variabilnih stroškov sta enaki.

8. MONOPOL IN OLIGOPOL

Kratki odgovori

1. Kako je opredeljen monopol in kako oligopol?
2. Kateri so poglavitni vzroki za nastanek monopolov?
3. Kaj predstavlja monopolistu tržna krivulja povpraševanja?
4. Kako se razlikujeta krivulji mejnega dohodka popolnega konkurenta in monopolista?
5. Kakšen je odnos med celotnim dohodkom in mejnim dohodkom kapitalista?
6. Na katerem intervalu bo monopolist izbiral obseg produkcije?
7. Kateri obseg produkcije je optimalen za monopolista?
8. Razložite pojem strateškega obnašanja oligopolistov!
9. Kako lahko analiziramo oligopol?
10. Kaj so administrirane cene? Kako se razlikujejo od administrativnih cen?
11. Osnovne predpostavke teorije iger?

Diskusija Praktični primeri

1. Zakaj leži krivulja mejnega dohodka monopolista pod njegovo krivuljo povpraševanja?
2. Katere so negativne posledice monopolov?
3. Naštejte ukrepe regulacije naravnih monopolov!
4. Kakšno je razmerje med ceno in količino, če primerjamo monopol in oligopol?
5. Kratko razložite zakaj pride do lomljene krivulje povpraševanja pri oligopolu? Krivuljo tudi narišite!
6. Monopolist zaradi povečanja prodaje iz 7 na 8 enot, zmanjša ceno iz 7 SIT na 6 SIT na enoto. Izračunajte MR monopolista!

7. Katere trditve so pravilne:
- Naravni monopolji se pojavijo zaradi prihrankov obsega.
 - Celotni dohodek monopolista narašča, ko je mejni dohodek negativen.
 - Monopolist bo proizvajal le, ko je povpraševanje po dobrini neelastično.
 - Oligopolist bo upošteval možne reakcije konkurentov, preden se bo odločil za spremembo cene.
 - Moderni pristop k analizi oligopola je teorija različnih modelov oligopola.
 - Lomljena krivulja povpraševanja pri oligopolu povzroča, da cene ostajajo nespremenjene, čeprav pride do manjših nihanj v povpraševanju.
8. Za monopolista veljajo razmere kot jih kaže spodnja tabela. V isti graf narišite krivuljo povpraševanja po njegovih izdelkih, krivuljo MR in krivuljo MC.
- Določite količino in ceno po kateri bo monopolist prodajal.
 - Označite krivuljo povpraševanja na tistem delu, kjer je toga.
 - Označite interval v okviru katerega bo monopolist proizvajal. Razložite zakaj.

P	Q	MC	MR
5	1		
		0,5	
4	2		
		1	
3	3		
		1,5	
2	4		
		2	

9. Kako oligopolist določi ravnotežno količino in ceno po kateri bo prodajal na trgu? Primerjajte to z odločitvijo monopolista!

10. Narišite krivuljo povpraševanja po izdelku oligopolista:

P	Q
5	1
4,5	2
4	3
2	4
1	5

- Pri kateri ceni se krivulja prelomi?
- Kateri del krivulje odraža večjo občutljivost oligopolista na spremembo cene?
- Na katerem delu krivulje se bo cena manj spremenjala?
- Narišite poljubno krivuljo ponudbe in analizirajte spremembo cene ko se le-ta poveča (zmanjša)!
- Izračunajte še mejni dohodek (MR) oligopolista.

Delo v skupini

Dopolnite tabelo:

Q	P	TC	TR	AC	MC	MR
0	150	50				
1	140	140				
2	130	200				
3	120	240				
4	110	270				
5	100	330				
6	90	420				

- Ugotovite po kakšni ceni bo monopolist prodajal svoj proizvod.
- Ali bo posloval z dobičkom ali izgubo ter kakšen(na) bo?
- Kakšna bi bila cena popolnega konkurenta?

9. TRŽNE STRUKTURE V PRAKSI

Kratki odgovori

1. Primerjajte oligopol in monopolistično konkurenco ter monopol!
2. Kaj skuša preprečiti protimonopolna zakonodaja?
3. Značilnosti protimonopolne zakonodaje v svetu in pri nas?
4. Kako teoretički gledajo na protimonopolno zakonodajo?
5. Kaj merimo s tržno koncentracijo?
6. Katere so mere tržne koncentracije?

Diskusija Praktični primeri

1. Poiščite primere v Sloveniji v zadnjih letih, ko so v medijih sprožili vprašanje ali neko podjetje krši protimonopolno zakonodajo!
2. Celotni prihodek podjetja je znašal 3,2 milijona SIT. Panoga v katero se podjetje uvršča, je zabeležila prihodek 10,3 milijard SIT. Izračunajte tržni delež podjetja v tej panogi! V katero obliko trga bi podjetje uvrstili?
3. Koncentracijski koeficient za neko podjetje znaša 25. Kaj vam omenjeni podatek pove?

Delo v skupini

1. Naredite pregledno tabelo razvoja tržne strukture v Sloveniji!

10. TRŽNA DRUŽBA IN PODJETNIŠTVO TER MAKROEKONOMIJA

Kratki odgovori

1. Naštejte in kratko opredelite teze o tržni družbi!
2. Kateri so trije metodološki pristopi k proučevanju podjetništva?
3. Naštejte kriterije ocenjevanja družbenih ustanov!
4. Kako bi opredelili podjetnika?
5. Narišite krožni tok gospodarstva!
6. Kateri so najpomembnejši narodnogospodarski agregati?
7. Kako teče denarni tok in kako realni?

Diskusija

Praktični primeri

1. Opredelite pojem inovacije! Kje vse se lahko pojavi?
2. Naštejte vire inovacij?
3. V spodnjih primerih navedite katero funkcionalno vlogo podjetnika predstavlja posamezna situacija:
 - a. M.P. vsak teden nenapovedano obišče proizvodnji obrat.
 - b. K.J. se je moral prejšnji teden odločiti o tem ali bo nabavil večjo količino surovine, ki jo je bil pripravljen prodajalec prodati pod ugodnimi pogoji zaradi obnove skladišča.
 - c. Z.F. je najel dva nova strokovnjaka za razvoj materialov, saj meni, da stari materiali ne bodo zadostili novim potrebam na trgu.
 - d. C.D. vsak mesec določa višino nagrade ali stimulacije za posamezne delavce.
 - e. J.L. se je naveličal zamudnega enostavnega dela, ki ga mora opravljati dvakrat tedensko, zato si je s predelavo znane naprave olajšal to rutinsko delo.
 - f. M.C. je po daljši nezaposlenosti sklenil, da začne opravljati samostojno dejavnost.

Delo v skupini

1. Poskušajte oblikovati tabelo razvoja pojma podjetništva, tako da bo le-ta vsebovala: ime teorije, obdobje v katerem je nastala in glavno opredelitev podjetnika.

11. BRUTO DOMAČI PROIZVOD IN NEZAPOSLENOST

Kratki odgovori

1. Kateri so najpomembnejši cilji vsake države?
2. Kako bi opredelili pojmom ekonomska politika?
3. Definirajte BDP!
4. Kako se BDP razlikuje od BNP in družbenega proizvoda?
5. Kaj uvrščamo med sivo ekonomijo?
6. Naštejte metode merjenja BDP!
7. Opredelite transferna plačila in investicijske izdatke!
8. Opredelite pojme agregatna ponudba, agregatno povpraševanje, narodnogospodarsko ravnotežje in pojmom stagflacija!
9. Naštejte in kratko pojasnite vrste nezaposlenosti!
10. Opredelite pojmom naravne stopnje nezaposlenosti!
11. Naštejte metode za merjenje obsega sive ekonomije!
12. Kako ILO izračunava stopnjo nezaposlenosti?

Diskusija

Praktični primeri

1. Dopolnite:
 - a. Za mednarodno primerjavo ekonomske moči držav se uporablja _____.
 - b. BDP- _____ = neto družbeni proizvod.
 - c. ND (narodni dohodek) = BDP - _____.
 - d. Kadar BDP prikazujemo po tekočih cenah govorimo o _____ BDP.
 - e. Realni BDP = _____.
 - f. Življenjski standard = _____.
 - g. Po metodi izdatkov je BDP = _____.
 - h. Po metodi dodane vrednosti je BDP enak vsoti _____, ki jih dobimo tako, da od _____ podjetja odštejemo vrednost vseh _____, ki jih je podjetje kupilo _____. To pomeni, da je BDP = _____ + _____ + _____ + _____.
 - i. BDP (po metodi dohodkov) je enak vsoti _____.
2. Kateri indeks cen uporabljamo pri preračunavanju BDP, da je le-ta mednarodno primerljiv?

3. Rešite nalogo v knjigi stran 141!
4. Izračunajte stopnjo rasti BDP za leto 1996 iz podatkov, ki so v knjigi, tabela 10.2., str.140!
5. Narišite krivuljo agregatnega povpraševanja in pojasnite razloge za padajočo krivuljo!
6. Narišite narodnogospodarsko ravnotežje ter graf kratko pojasnite!
7. V čem se razlikujejo priporočila keynesianske ekonomske teorije in teorije ekonomike ponudbe za doseganje polne zaposlenosti gospodarstva?
8. Obkrožite pravilne trditve:
 - a. Različni BDP per capita pomenijo dejansko razliko v življenski ravni prebivalcev med državami.
 - b. Med sivo ekonomijo se uvrščajo tudi dejavnosti, ki jih sami opravimo v svojem gospodinjstvu.
 - c. Pri analizi rasti BDP upoštevamo realni BDP.
 - d. Po analizi, ki je bila opravljena v Sloveniji leta 1994, je število udeležencev v sivi ekonomiji pod 400.000 oseb.
 - e. BDP v Sloveniji merimo samo po metodi izdatkov.
 - f. Delovna sila, delovni kontingent in aktivno prebivalstvo so izrazi za isto skupino prebivalcev v neki državi.
 - g. Povprečna stopnja brezposelnosti nam pove tudi kateri del prebivalstva se najbolj sooča z nezaposlenostjo.
 - h. Redni študentje, ki ne iščejo zaposlitve so nezaposleni.
 - i. Manca je izgubila službo in je osem mesecev iskala novo zaposlitev, potem je obupala in prenehala z iskanjem zaposlitve. Manca se uvršča v frikcijsko nezaposlenost.

***Delo v
skupini***

1. Rešite nalogi v knjigi na straneh 138 in 143!
2. Rešite nalogi v knjigi na straneh 155 in 162!
3. Analizirajte brezposelnost v Sloveniji!
4. S pomočjo spodnje tabele izračunajte naslednje kategorije:
 - a. BDP
 - b. Neto investicije
 - c. Neto izvoz

	Zneski v mia SIT
Osebna potrošnja (C)	600
Izvoz	240
Uvoz	220
Državni izdatki za proizvode in storitve	200
Bruto investicije	150
Amortizacija	60

12. INFLACIJA IN ZUNANJETRGOVINSKA POLITIKA

Kratki odgovori

1. Kaj je inflacija in kaj je deflacija?
2. Kako lahko merimo inflacijo?
3. Vrste inflacije glede na stopnjo?
4. Vrste inflacije glede na vzrok za nastanek?
5. Podvrste inflacije ponudbe!
6. Narišite kratkoročno Phillipsovo krivuljo in jo pojasnite!
7. Kateri sta predpostavki dolgoročne Phillipsove krivulje?
8. Naštejte ukrepe za zmanjšanje inflacije!
9. Opredelite razlike med teorijo absolutnih prednosti in teorijo primerjalnih prednosti zunanje trgovine!
10. Kaj je carina in njen pomen?
11. Naštejte učinke carin!
12. Katera organizacija se ukvarja z urejanjem zunanjetrgovinske zaščite v svetu?
13. Naštejte necarinske oblike zaščite v zunanji trgovini!

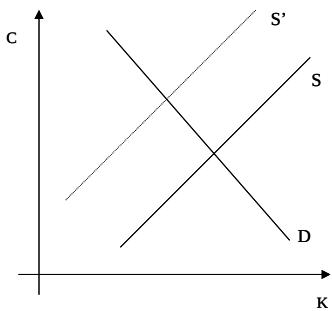
Diskusija

Praktični primeri

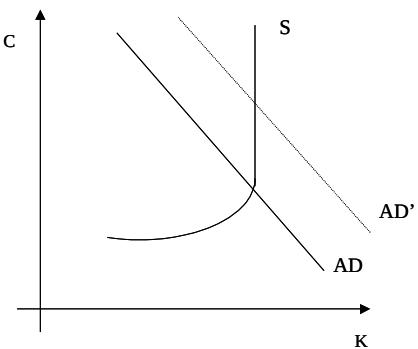
1. Kako izračunamo letni indeks cen?
2. Narišite inflacijo povpraševanja in odgovori na vprašanje v nalogi, ki je na strani 175 v knjigi!
3. Narišite inflacijo ponudbe in navedite vzroke za njen nastanek!
4. Opredelite negativne posledice inflacije!
5. Kakšna je razlika med carino in uvozno kvoto?
6. Kakšno je vaše mnenje o carinah (prednosti in slabosti)?
7. Opredelite razliko med stopnjo nominalne in efektivne zaščite!

8. Katero inflacijo prikazujeta spodnja grafa:

a)

b)

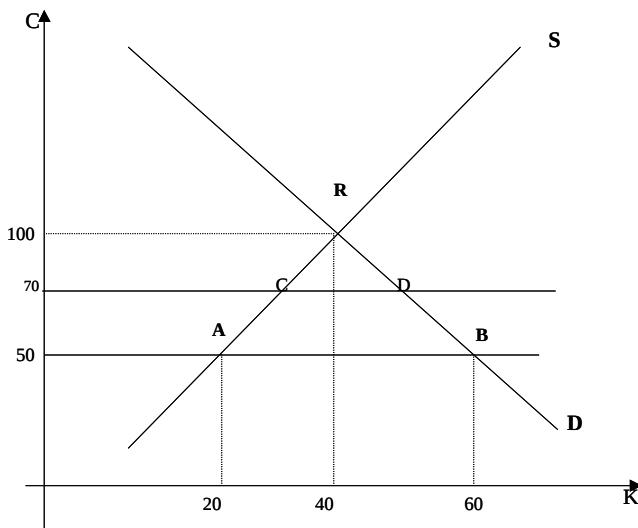

9. Obkrožite napačne trditve:

- Ko merimo inflacijo upoštevamo spremembo cen vseh proizvodov na trgu.
- V Sloveniji uporabljamo za merjenje inflacije indeks cen življenjskih potrebščin.
- Phillipsova krivulja prikazuje 'trade-off' med inflacijo in nezaposlenostjo.
- Stagflacija je stanje v gospodarstvu, ko inflacija nastane v času rasti BDP.
- Uradne carinske stopnje kažejo povprečno obremenitev uvoza z uvoznimi dajatvami.
- Nominalna stopnja zaščite meri vpliv zaščite na ceno proizvoda.

Delo v skupini

1. Izračunajte realno obrestno mero, če veste, da je stopnja inflacije 8%, nominalna obrestna mera pa 5 %!
2. Kolikšna je stopnja inflacije v letošnjem letu? Kolikšna je v primerjavi z lansko in predlansko inflacijo?
3. Spodnji graf prikazuje ponudbo in povpraševanje blaga Z na domačem trgu, svetovno ponudbo tega blaga (pri ceni 50) in carino, ki jo uvede domača država (pri ceni 70). Odgovorite na naslednja vprašanja:
 - Cena blaga na domačem trgu pred uvedbo carine:
 - Cena blaga po uvedbi carine:
 - Višina carine:
 - Količina blaga, ki bi jo ponujali na domačem trgu, če bi veljala cena na svetovnem trgu:
 - Količina, ki se uvozi po uvedbi carine:
 - Količina, ki jo proizvedejo domači proizvajalci po uvedbi carine:

13. PLAČILNA BILANCA IN TEČAJNA POLITIKA

Kratki odgovori

1. Kaj je plačilna bilanca in kako je sestavljena?
2. Kaj sestavlja tekoči račun in kaj kapitalski ter finančni račun?
3. Opredelite plačilnobilančni presežek in primanjkljaj!
4. Kaj je devizni tečaj?
5. Naštejte režime deviznega tečaja in opredelite njihove glavne zančilnosti!

Diskusija

Praktični primeri

1. V kateri del in na katero stran (debit ali kredit) plačilne bilance bi uvrstili naslednje postavke:
 - a. Slovensko podjetje odkupi patent za proizvodnjo telefonske centrale.
 - b. Slovenski državljan potuje v tujino z avstrijsko turistično agencijo.
 - c. Malo slovensko podjetje uvozi avtomobil.
 - d. Upokojenec F.M. prejema pokojnino tudi iz tujine.
 - e. Tuji investor vloži svoj kapital v slovensko podjetje.
 - f. Slovenski državljan kupi delnico na tuji borzi.
 - g. Tuje podjetje se zadolži pri slovenski banki.
2. Kako bi opredelili saldo tekočega računa?
3. Naštejte in opredelite teorije deviznega tečaja!
4. Ali so spodaj navedene trditve pravilne ali napačne:
 - a. Prodaja slovenskega vina v Italijo bo zabeležena v tekočem računu plačilne bilance.
 - b. Neto izvoz je enak saldu tekoče bilance.
 - c. Če se devizni tečaj spremeni tako, da je treba za 1 DEM namesto prvotnih 100 SIT odšteti 108 SIT, pravimo, da je tolar depreciral.
 - d. V sistemu fiksnih deviznih tečajev povečanje vrednosti domače valute imenujemo apreciacija.
 - e. Padec deviznega tečaja tuje valute pomeni apreciacijo tuje valute.
 - f. Evro je evropska denarna valuta, ki se že uporablja v bančništvu in financah.

5. Obkrožite pravilne trditve:
 1. V fiksнем režimu deviznega tečaja bo centralna banka, v primeru naraščanja vrednosti domače valute:
 - a. Povečala ponudbo domače valute.
 - b. Zmanjšala ponudbo domače valute.
 - c. Zmanjšala povpraševanje po domači valuti.
 - d. Ne bo naredila ničesar.
 2. Kateri odgovor je pravilen v drsečem deviznem režimu?
 3. Katera situacija bo privedla do depreciacije tolarja glede na nemško marko:
 - a. Povečanje ponudbe tolarja.
 - b. Povečanje obrestnih mer v Sloveniji.
 - c. Padec obrestnih mer v Nemčiji.
 - d. Povečan uvoz iz Nemčije v Slovenijo.
 - e. Javnofinančni presežek.
 4. V EMU je vključenih:
 - a. Vseh 15 članic EU.
 - b. Samo 9 članic EU.
 - c. 11 članic EU in 2 članici OECD.
 - d. Samo 11 članic EU.

Delo v skupini

1. Stanje plačilne bilance v Sloveniji?
2. Kako se je spremenjal devizni tečaj v Sloveniji?
3. Razlika med pojmom devalvacija in depreciacija?

14. DENARNA IN FISKALNA POLITIKA

Kratki odgovori

1. Opredelite monetarno in fiskalno politiko!
2. Naštejte funkcije denarja in vrste denarja!
3. Kdo izdaja denar?
4. Opredelite ukrep centralne banke, ki se imenuje sterilizacija!
5. Naštejte kvantitativne instrumente denarne politike centralne banke!
6. Naštejte naloge centralne banke!
7. Katere so prednosti plemenitih kovin v funkciji splošnega ekvivalenta?
8. Kako delimo vrednostne papirje?
9. Naštejte denarne nadomestke!
10. Katere so funkcije fiskalne politike?
11. Naštejte javnofinančne prihodke in javnofinančne odhodke!

Diskusija

Praktični primeri

1. Kako se je razvijala menjava do denarne oblike menjave in katere so značilnosti posamezne oblike menjave?
2. Kateri so dejavniki, ki vplivajo na potrebno količino denarja v obtoku in kako vplivajo nanjo?
3. Dopolnite naslednje trditve:
 - a. Kadar plačujemo davke ima denar funkcijo _____. Ko pri blagajni v trgovini blagajničarki izročimo bankovce, denar opravlja funkcijo _____. Konvertibilne valute v mednarodni menjavi opravlja funkcijo _____.
 - b. M_1, M_2 in M_3 so _____.
 - c. Najbolj likvidni monetarni agregat je _____, ki je enak vsoti _____, _____ in _____.
 - d. $M_3 = M_2 + _____.$
 - e. Kadar država odkupuje državne obveznice, to imenujemo politiko _____, kadar pa daje kredite poslovnim bankam je to _____ politika.
 - f. Najbolj tipične vrste dobrin, ki jih proizvaja država so _____.

- g. Kadar država uporablja hkrati ukrepe monetarne in fiskalne politike, govorimo o _____ ukrepov _____.
- h. Davke delimo na _____ in _____ davke.
4. Kateri so kvalitativni instrumenti denarne politike?
 5. Kako centralna banka vodi denarno politiko preko poslovnih bank?
 6. Kakšna je povezava med količino denarja v obtoku in obrestno mero?
 7. Kdaj je denarna politika restriktivna, prilagodljiva in kdaj ekspanzivna?
 8. Kaj sestavlja globalno bilanco javnega financiranja?

***Delo v
Skupini***

1. Vstop v Evropsko unijo je pogojen s tremi kriteriji, glede javnih financ veljata naslednja dva:
 - a. Javni dolg ne sme biti večji od 60% BDP, primanjkljaj pa ne večji od 7 % BDP.
 - b. Javni dolg ne sme biti manjši od 60% BDP, primanjkljaj pa ne večji od 3 % BDP.
 - c. Javni dolg ne sme biti večji od 60% BDP, primanjkljaj pa ne večji od 3 % BDP.
 - d. Javni dolg ne sme biti večji od 60% BDP, primanjkljaj pa ne manjši od 3 % BDP.
 - e. Javni dolg ne sme biti večji od 30% BDP, primanjkljaj pa ne večji od 6 % BDP.
2. Razvrstite naslednje prihodke in odhodke v posamezno skupino javnofinančnih prihodkov in odhodkov:
 - a. Davek na dodano vrednost
 - b. Nakup zemlje za izgradnjo bolnice
 - c. Subvencija skupini podjetnikov
 - d. Prejemek iz občinskega proračuna
 - e. Taksa
 - f. Dohodnina
 - g. Carina
 - h. Plače zaposlenih
 - i. Nakup računalniške opreme v ministrstvu

- j. Nakup vojaške opreme
- k. Prodaja licence